

Algirdas Landsbergis

ŽODŽIAI, GRAŽIEJI ŽODŽIAI

Petrukas išlipo iš lovos, timptelėjo užuolaidos virvutę ir su nuostaba žiūrėjo į saulės šviesos subraižytas grindis. Tai baltos plonos lentelės, su kuriomis jis žaisdavo kieme! Jis žengė per jas atsargiai, kad neužkliudytų, ir sekė saulės rėžį perpjaunant gaublį ant jo spintelės.

– Gaublys, – ištarė jis.

Žodis sukosi jo burnoje, didelis ir apvalus. Baublys, kablys, dramblys. Petrukas pasuko jį, ir gaublys sumirgėjo. Mėlyna spalva buvo jūra, čia buvo Niujorkas, čia buvo Lietuva – sakydavo tėtis.

Tai bus linksma,

Tai bus linksma,

Tai bus linksma Lietuvoj.

Taip dainuodavo mama. Petrukas abiem rankom sustabdė gaublį ir smalsiai apčiuopinėjo jį. Jis nebuvo šlapias. Bet jūra šlapia. Jūra yra daug vandens ir šniokštimas, ir rudi žmonės be marškinių, ir karštas smėlis po kojomis.

Jis nežymiai išsižiojo – kaip visad sunkiai galvodamas – ir parodė savo dantukų smailumą. Nuo gaublio jo žvilgsnis nuslydo į savo nykštį. Grindys buvo vėsios po jo kojomis. Jis labai mėgdavo stovėti basas ant vėsių grindų, nes tėtis ir mama drausdavo taip daryti. Jei tėtis pamatytų jį dabar be šlepetėlių?! Ne-ne-ne-ne-ne! sakytų jis nesustodamas ir pakeltų Petruką aukštyn, didelis, kietarankis.

Petrukas baimingai pažiūrėjo į gretimo kambario duris. Jos nejudėjo. Tėtis dar miega! Kad taip praslinkus pro jo lovą, nušliaužus į virtuvę. Jis galėtų atidaryt visus stalčius ir viską sudėt ant grindų.

Durys cyptelėjo kaip užminta katė. Tamsa tėvų miegamajame buvo šilta ir glūdi, lyg mieguistas motinos apkabinimas. Petrukas pasispyrė prakuldinti pro tėvų lovą, bet sustojo pusiaukely. Kažkur lauke girgžtelėjo skalbinių virvė, ir jis tarėsi matęs juodus baltinius plevėsuojant. Jis vėl pažiūrėjo į lovą, kad įsikvėpus drąsos. Tėtis ir mama po antklodėmis atrodė labai dideli ir keisti. Ar jie tikrai tie patys, dingtelėjo Petrukui. Motinos veidas, įkniaubtas pagalvėn, buvo nepažįstamas, tarsi sulipdytas iš žaislinio molio. Tėtis tyliai šnarpštė. Ką jis sako dabar? Kodėl jis taip nekalba dienos metu? Tamsoje jie abu buvo svetimi, nesuprantami, kaip dienos metu, kada jie supykdamo ir imdamo jį barti.

Petrukas panoro šokti ant jų lovos ir pabudinti juos, kad jie pakeltų galvas ir pasveikintų jį; kad jų veidai būtų tieji, kuriuos jis pažįsta. Bet baimė sulaikė jį. O jeigu jie atsisės lovoje ir bus tie patys keisti nepažįstamieji?

Petrukas be garso nustriksėjo salonėlio kilimu, įsoko į šviesią virtuvę ir užkopė ant skalbimo mašinos prie lango. Saulė apsėmė jį, ir jo vėsus užpakaliukas su malonumu jautė įšildytą mašinos dangtį. Mirksėdamas ir plačiai išsišiepęs, jis žiūrėjo žemyn pro langą.

Už jų kiemo tvoros braškėdama plito lentpjūvė. Visas miestas lentų! Jei jį įleistų į lentpjūvės kiemą! Ir jis bematant matė save statant iš lentų namus ir šulinius – skersai ir išilgai, skersai ir išilgai.

Jo akys sustojo prie žalio ir mėlyno sunkvežimio šalia raudonos plytų tvoros. Šiandien jie nejudėjo, šiandien dėdės nekrovė lentų, šiandien mama ir tėtis abu buvo namie. Šiandien šeštadienis, garsiai suprato jis.

Jis pasigedo dėdžių, kurie kasdien dirbdavo lentpjūvės kieme. Bet rytas rytan jis buvo taip godžiai įsižiūrėjęs į juos, kad jam tereikėjo prisimerkti ir jis galėjo aiškiai matyti viską. Iš sunkvežimių čiuožia lentos ir triukšmingai krinta žemyn. Dulkių debesis pakyla, ir jame guviai juda mėlynai apsirengę žmonės. Kaip vikriai, kaip tvirtai jie griebia lentas! Kaip jos slysta ir atsimuša į jų blizgančias skardines prijuostes. Kai Petrukas užaugo, jis bus mėlynas dėdė. Jis turės skardinę prijuostę ir – kokia laimė! – kraus lentas visą dieną.

Jo galva svaigo nuo ateities pažadų. Jis užaugo rytoj. Viskas bus rytoj. Pro viršuje pravirą langą sklido šiluma, persotinta lentpjūvės kvapo. Vakar tėtis sakė jam, kad taip kvepia sakai, smala, medis. Petrukas lėtai pakartojo: sakai, smala, medis. Žodžiai taip pat kvepėjo.

Jis mylėjo žodžius. Jis mėgdavo lytėti juos, jausti juos burnoje. Vieni buvo šilti, kiti vėsūs; vieni šiurkštūs, kiti lygūs; vieni šnypštė, kiti dainavo. Žodžiai buvo jam brangesni už žaislus didžiojoje dėžėje. Jų buvo labai daug; nieko kito nebuvo tiek daug. Jis mėgino duoti žodžius visiems daiktams, kuriuos jis matė pro langą. Tie, kuriems jis nerasdavo žodžio, palikdavo tolimi ir svetimi. Tieji, kuriuos jis pavadindavo, priartėdavo prie jo ir tapdavo jo draugais.

Saulė kaitino dar labiau. Šiluma maudė Petruko ploną, standrų kūnelį. Lentpjūvė raibo jo akyse. Iš pamirštos uždaryti prieskonių dėžutės jį pasiekė cinamono kvapas. Jis nenustojo šypsojęsis. Jam buvo taip gera, kad jis ėmė linksėti galvute, užsimerkdamas ir atsimerkdamas. Jam buvo geriau, kaip valgant pudingą, kaip miške ant žolės, kaip Kalėdų seniui išbėrus savo maišą.

Ir rąžydamasis savo didžiajam pasitenkinime, jis atvėrė burną naujam žodžiui. Jis pradėjo greičiau alsuoti. Visais savo sąnariais jis stengėsi išrasti žodį, kuris išsakytų viską, ką jis matė ir jautė šią laimingą akimirką. Vienas po kito žodžiai prisiliesdavo jo gomurio ir vėl nuslysdavo. Jis ištarė – kala – ir tylėjo. Kai saulė šviečia, dėdės nusiima marškinius. Dėdės rudi, jo tėtis baltas. Ne, nusprendė jis. Kala netiko, kala buvo nepakankamas.

Petrukui nebebuvo taip gera. Saulė ėmė darytis įkyri. Jam taip reikėjo žodžio, ir jis negalėjo jo rasti. Jo pažastys suniežtėjo, jo pilvas sugurgė, ir jis pradėjo norėti pieno.

– Kalala, – sujudėjo jo lūpos.

Kalala? Taip, kalala! Tame žodyje buvo viskas: saulė, lentos, sakai, dėdės, virtuvė ir jis pats, vėl visas džiaugsmu švytintis. Kalala, kalala!..

Tėvo žingsniai mieguistai sušlepsėjo, ir duryse pasirodė jo neskustas veidas, mėlyni naktiniai marškiniai ir plonos, ilgos kojos. Petrukas pamiršo turįs bijoti jo už savo basumą ir uždraustą sėdėjimą prie lango.

– Kalala! – džiugiai sušuko jis tėvui. – Kalala!

Snaudulingos raukšlės jo tėvo veide nepasikeitė.

– Aš tau parodysiu karalių, – niurnėjo jis. – Kas vaikščioja be šliurių?! Per langą iškrisi.

– Kalala, – sušnabždėjo Petrukas.

Tėvas neatsakė. Jis kampuotais judesiais nuprausė Petruką ir pastatė jį ant kėdės. Rengiamas Petrukas nuolat sukosi lango pusėn, kad užčiuopus akimis tėvo staigiai nutrauktą saulėtos lentpjūvės vaizdą. Tėvas nuolat suko jį atgal, veidu į save, ir jūdviejų raumenys valandėlę priešiška įsitempė.

Paleidęs jį, tėvas žiovaudamas ėmė šildyti kakavą ir abuoja ranka vartyti kiaušiniene.

– Dabar valgysim, – tarė jis labai įsakančiu balsu.

Triušio piešinys lėkštės dugne apsidengė kiaušiniene, ir Petrukas stropiai atkasė jį šakute. Tada jis pakratė galvą. Jis buvo alkanas, bet jis nevalgys, nes tėvas neatsakė į jo žodį. Užsispyręs jis klausėsi tėvo prašymo ir grasinimo. Tėtis turės nusileisti arba Petrukas išspjaus kiaušiniene.

Po kelių minučių tėvas nuėjo į kitą kambarį ir atsinešė didelę spalvotą knygą.

– Sėsk man ant kelių. Aš tau paskaitysiu apie Babarą.

Šitam Petrukas niekad negalėjo atsispirti. Jis vos susilaikė bematant bešokąs ant tėvo kelių. Jis susitvardė, palaukė valandėlę ir tik tada linktelėjo, nežiūrėdamas tėvui į akis.

Po pirmųjų tėvo žodžių, jis pamiršo viską. Babaras dramblių karalius! Petrukas nejautė kiaušiniinės skonio. Kūdikis Babaras bėga per brūzgynus! Babaras nusiperka žalius drabužius ir ilga nosim šlamščia pyragaičius! Kas dedasi dramblių šaly, Babarui svetur keliaujant?

Tėvas nespėjo atsakyti. Pažįstamos rankos užspaudė Petruko akis ir švelniai nuslydo. Prie jo glaudėsi motinos veidas, toks išbalęs be lūpų dažų. Ji pabučiavo Petruką, ir jam dingtelėjo, jog ji kvepia kitaip negu tėvas.

Petrukas žiūrėjo į grindis. Jam dar buvo sunku įprasti prie motinos pabučiavimo kiekvieną rytą. Anksčiau ji išeidavo dirbti jam miegant – taip ji jam aiškino – ir grįždavo namo, kai jis lipdavo vakare aukštyn purvinas ir taip pavargęs, kad bematant užmigdavo.

Kodėl ji eidavo dirbti? Kodėl ji negalėjo likti namuose, kaip bobulė ir katės? Kodėl tėtis pirmas atėjo jo aprengti? Ji sakė mylinti Petruką, bet kodėl ji palikdavo jį ir išeidavo? Ar ji tikrai myli jį?

Kartėlis grįžo Petruko burnon, ir jis nudavė nesidomįs motina.

– Tėte, skaityk, – ištarė jis irzliai.

– Ir tada dramblių karalius suvalgė blogą grybą ir... numirė, – kalbėjo tėvas įdėdamas kąsnelį į pravertą Petruko burną.

Numirė... To žodžio Petrukas nežinojo. Akių krašteliu jis sekė motiną, iškeltom rankom siekiančią prieskonių dėžutės spintoje. Jis mažai težinojo savo mamą. Jis norėjo

geriau ją pažinti. Petrukas vėl žvilgterėjo į paveikslą knygoje. Dramblių karalius gulėjo parvirtęs ant šono, visas žalias, visai kitoks. Tai buvo „numirė“.

– Mama, tu numirsi, – ištarė jis.

Tėvo šakutė su kiaušiniene sustojo pusiaukely. Petrukas pajuto jo kūną akimirką sustandrėjant ir vėliau sudrebant nuo juoko. Motina paliko prieskonių dėžutę ir žiūrėjo į jį. Jos lūpos šypsojosi, jos akys buvo labai liūdnos. Staiga ji pribėgo ir apglėbė Petruką, įstumdama jo galvą į tėvo šiltą krūtinę. Petrukui buvo nepatogu, tėvo plaukai kuteno jį, bet jis nediršo nieko sakyti. Su jo tėvais vyko kažkas neįprasto.

Pagaliau jie atsiskyrė, ir tėvas ištarė kимиu balsu:

– Padainuosim?

– Taip, padainuosim, – skubėjo sutikti Petrukas.

Tėvas ir motina pradėjo:

Pas tavo tėvelį

Aš valgiau ir gėriau,

Man tavo tėvelis

Tave pažadėjo.

Mamos balsas buvo vos girdimas, nors paprastai ji galėjo dainuoti daug garsiau už tėtį. Petrukui patiko dainuojantys žmonės. Jis būtų galėjęs žiūrėti į juos valandų valandas. Jie būdavo gražesni, nerėkdavo, nekalbėdavo jam nepatinkančių žodžių, neversdavo valgyt, patys nevalgydavo tais baisiais didelių žmonių kąsniais. Gal jie ilgiau dainuos, jeigu ir jis prisidės?

Aš jauna mergytė

Nenoju tekėti...

Petrukas užkliuvo už „tekėti“ ir nustojo dainavęs. Koks keistas žodis. Petrukas pavartė jį kaip dailų akmenėlį ir kažkodėl prisiminė savo mažiausiąją pusseserę. Jis žvilgterėjo į motiną. Dabar jis pradės kalbėti su ja.

– Mama, – tarė jis. – Valytė nori tekėti.

Motina ėmė juoktis, ir keistas liūdnumas jos veide dingo.

– Už ko?

– Už saulutės!

Tėvams nenustojant juoktis, Petrukas žvilgterėjo pro langą. Alksnio lapas pamažu krito žemyn, sublizgėjo saulėje ir užgeso. Kai lapai krinta, yra ruduo – kartojo jis sau senus tėvo žodžius.

– Tėte, kodėl lapai krinta?

– Jie sudžiūna, nebegauna syvų, pagelsta... supranti?

Petrukas niekad neišsiduodavo nesuprantęs ir stengėsi labai rimtai žiūrėti į tėvą. Bet tėvas permatė jį ir pamosikavo pirštu.

– Petruk, sakyk teisybę – tu nesupranti. Dabar aš tau pasakysiu taip, kad tu suprasi. Šalna juos pakanda. Ruduo. Ruduo nukanda juos.

– Bet, tėtė, ruduo neturi dantukų?

– Koks tu gudrus... Taip, ruduo neturi dantukų. Taip sakoma poezijoje. Poezija? Kada nors tu suprasi. Kai tu užaugsi didelis.

Rytoj, kai jis užaugo, jis tebesėdės ant mašinos ir jo tėvai tebestovės šalia jo. Jis bus didelis, o jie bus labai, labai dideli. Petrukas atsirėmė į juos, bijodamas, kad jie neatsitrauktų. Ir rytoj jo tėvai nejudės, jis girdės savo širdį tuksint, lentpjūvė skardens dėdžių juokas. Kaip gera buvo galvoti apie visa tai. Saulė užtvino didįjį alksnį lauke, ir jo lapija suspindo, lyg joje būtų pasislėpę šimtai veidrodėlių. Kaip jis blizgėjo! Dabar buvo laikas gražiam žodžiui, ir Petrukas sušnabždėjo sau:

– Kalala.

Jis jautė motinos prisiglaudimą ir nutarė patikėti jai savo žodį.

– Kalala!

Bet tuo metu ji pasistiebė pabučiuoti tėvą, ir Petruko žodis nepasiekė jos. Kodėl ji bučiavo tėvą kitaip negu jį? Jis timptelėjo motiną už rankovės.

– Kalala!!

– Tikrai, – šypsojosi motina. – Ką tas reiškia?

– Jis kalba turkiškai, – juokėsi tėvas.

Staiga jis nebemėgo jų. Jis nušoko nuo mašinos, bet motina pagavo jį ir stipriai priglaudė.

– Tu myli mane? – tarė ji, neabejodama teigiamu atsakymu.

– Ne! – griežtai atšovė Petrukas.

Jis išbėgo koridoriu ir atidarė duris į laiptus.

– Petruk, kur tu eini?

– Pas bobulę, – atsakė jis išdidžiu ir drebančiu balsu. Jis stovėjo prie laiptų ir laukė tėvų šaukiant jį atgal, kad jis galėtų grįžti, dovanoti jiems ir vėl pasakyti savo žodį, kurį jie suprastų. Tėvai tylėjo. Jis taip ilgėjosi jų balso, kad jis nutarė nebelaukti šaukiamas antrą sykį, bet bėgti pas juos iš karto. Jis girdėjo juos šnabždantis tarp savęs, bet jie nešaukė jo.

Petrukas pradėjo atbulas lipti žemyn siaurais laiptais. Taip lipti jam buvo uždrausta, ir dabar tėtis turėtų išbėgti iš kambario ir barti jį. Tada jis galėtų grįžti. Jis ištempė ausis, bet net nebegirdėjo jų šnabždantis.

Bobulės kambariai buvo tušti. Petrukas tyliai nusileido prie rūsių ir pro laiptų pagalius žiūrėjo į vėsią prieblandą. Jo atminty dar tebegyveno rūsių vaizdas vasarai prasidedant: tuščia dėžė. Per vasaros karščius, Petrukas su prakaituota nuostaba sekė savo senelį pjaunant, kalant, dažant. Dienoms vėstant, jo senelis – kuris turėjo tiek replių, plaktukų, pjūklelių kaip niekas kitas – iš rūsių baigė daryti kambarį. O dabar, pro prieblandą prasiskverbiančios Petruko akutės matė pertvaras, žalią linoleumą, sunkius rudus baldus, naujas lubas lentelėse. Jis buvo gudrus, tas jo senelis, beveik toks gudrus kaip dėdės lentpjūvėje. Jis negalėjo gudrumu prilygti dėdėms, nes jis gyveno kartu su Petruku, o dėdės turėjo daugiau lentų ir buvo rudi, baltadančiai, nepasiekiami.

Dabar senelio rūsy nesimatė. Prie krosnies stovėjo bobulė. Jam patikdavo stebėti jos raudonus languotus marškinius jai nežinant ir staiga išgąsdinti ją. Ji taip gražiai mokėdavo

išsigąsti, atmesdama atgal galvą ir išsižiodama. Palinkusi, su nejudančia ranka ant keptuvės, ji klausėsi spragsėjimo. Petrukui atrodė, kad jam pastebėjus bobulę, visas rūšys iš karto sušilo ir pakvipo keptomis bulvėmis.

Bobulė apvertė keptuvėje blyną, ir Petruko veidas ištįso. Jis pamiršo turįs slėptis nuo bobulės.

– Aš noriu bulvių, – liūdnai ištarė jis.

Bobulė pakėlė galvą. Jos akys, kurių jis nematė, nušvito po akiniais. Jos veidas buvo kitoks kaip jo tėvų: pilkesnis, liūdnesnis ir labai kantrus. Jai pajudėjus, rūšys iš karto pagyvėjo, blynai suspragsėjo garsiau. Pavargusia ranka ji pasitaisė iš po skarelės išsidraikiusius plaukus.

– Petrukėlis. Eikš, pabučiuosiu į galvutę.

– Aš noriu bulvių.

– Eikš valgyt skanių blynukų.

Petrukas nusileido į rūšį ir dvejojo.

– Bobulyt, iš ko daro blynus?

– Iš miltų, iš sviesto, iš kiaušinių.

Bobulė visad turėdavo laiko atsakyt jam, ir jis išnaudodavo tai nesibaigiančiais klausimais.

– Iš ko daro kiaušinius?

– Vištytės deda kiaušinius.

– Ne, – nutęsė Petrukas. Neigiamas atsakymas duodavo jam laiko apgalvot nelauktus didelių žmonių tvirtinimus.

– Tikrai, Petruk. Klausyk, aš tau padainuosiu:

Tos vištytės kiaušius deda,

Iš tų kiaušių vaikus peri.

Kiti žmonės dainuodavo retkarčiais, bet bobulė buvo visai kitokia – jos kiekvienas žodis būdavo išdainuotas. Petrukas žinojo kaip labai jai patinka klausytis jo dainuojant. Jis žvilgterėjo į blynus keptuvėje ir pradėjo:

Iš tų vaikų blynus kepa...

Bobulė juokėsi pakreipdama galvą, susiimdama rankas ir apžvelgdama visą rūšį, kad su kuo nors pasidalijus savo juoku. Pro rūšio langelį lauke matėsi kačių smalsūs ūsai. Aukštai, už lėptjų, pradundėjo traukinys, ir rūšy nieko nebesigirdėjo. Stiklinė indų spinta vos matomai virpėjo kaip stora moteris juoko priepuoly.

Stiklinės ir lėkštės pamažu nurimo spintos viduje. Petrukas smalsiai žiūrėjo į blynus. Jam buvo jauku ir gera.

– Kalala, – ištarė jis bobulei.

– Aš neturiu karvelių dabar. Mažiukas, nori karvelių. Aš pietums padarysiu.

– Kalala!

– Valgyk blynukų, žiūrėk, kokie skanūs blynukai...

Petrukas pasitraukė atgal prie laiptų. Jis labai norėjo blynų, bet dabar jis turės atsisakyti jų. Bobulė jo nesuprato.

– Eikš, Petrukėli. Valgyk, ir aš tau pasakysiu pasaką. Eikš. Gyveno senelis su bobule. Jie turėjo avyčių penketėlį...

Petrukas, atbulas, lėtai lipo aukštyn.

– ... vištytę rudagurklę, katytę sapanagę...

Ant aukštos lentpjūvės tvoros rudens vėjuje šlamėjo vijokliai, ir bobulės balsas buvo tolimas.

– ... katytę riestauodegę...

Petrukas prikišo akį prie skylės tvoroje ir žiūrėjo į lentų eiles kitoje pusėje. Jis paspyrė koja savo sunkvežimuką ir lenteles. Jos atrodė jam labai skurdžios, ir jo netraukė žaisti su jomis. Jis dar jautė savo gražiojo žodžio skonį gomuryje.

Iš gatvės pasigirdo ūžimas, ir Petrukas pajudėjo namo priekin. Jo širdis pradėjo greičiau tuksėti. Didžiulis, purvinai pilkas šiukšlių sunkvežimis šniokšdamas trūkčiojo priekin. Dėdės – kitoki dėdės pilkais rūbais – žirgsėjo šaligatviais. Jie pastverdavo šiukšlių dėžes viena ranka ir nežiūrėdami iškratydavo jas į atrajojančią skylę sunkvežimio užpakalyje. Jie atgalia ranka numesdavo dangčius ant šaligatvio; dangčius, kurių Petrukui nevalia būdavo paliesti. Kokios gėrybės krisdavo į tą skylę: laikraščiai, dėžės, kaulai! Skylė sukosi ir traiškė viską! Dėdžių veidai buvo purvini, ir niekas neliepė jiems praustis. Koks gyvenimas! Kai Petrukas užaugo, jis vežios šiukšles. Jis iškratys viską skylėn ir pasiliks sau spalvotas dėžutes. Bet – lentos?! Kada jis bekraus lentas?! Jis vežios šiukšles dieną ir kraus lentas naktį!! Saulė švies. Bobulė keps jam blynus ir maitins jį pro skylę tvoroje.

– Kalala!! Kalala!

Petrukas ilgai sekė nušniokščiantį sunkvežimį ir klausėsi nubarškančių dangčių. Kada jie vos besigirdėjo, jo ausysna įsiskverbė sviedinuko papsėjimas. Kitoje gatvės pusėje keli vaikai, kamuotai kraipydamiesi, mėtė sviedinuką. Jis nenoromis pastebėjo, jog jie buvo didesni už jį, bet netrukus pasiguodė, kad jie tik truputį didesni. Jie trypčiojo ant grindinio kreida išbraižytuose ratuose. Jie išmušdavo sviedinuką aukštyn, subėgdavo į krūvą ir, rėkdami, stumdydavosi liesom rankom. Petrukas įsitempęs klausėsi jų:

– Kamondišvei kamondišvei.

Jie kalbėjo kitaip. Jis nesuprato jų. Jo tėvai nesuprato jo, jis nesuprato jų. Jis labai rimtai stengėsi pakartoti jų žodžius:

– Dišvei dišvei.

Tie žodžiai buvo išdykę ir kuteną. Dabar Petrukas atsiminė – vaikai kalba angliškai.

– Dišvei!

Jis taip pat kalba angliškai! Lietuviškai, angliškai. Angliškai kalba vaikai žaisdami. Lietuviškai kalba jo namiškiai. Vaikai buvo mažesni už jo namiškius; Petrukas mokėjo pasakyti „dišvei“. Vaikai supras jo gražų žodį!

Jis žengė nuo šaligatvio į uždraustą žolės ruoželį prie pat gatvės, kur automobiliai gali nupjauti pirštų galus.

– Kalala! – sušuko jis vaikams.

Jie nenustoję žaidę.

– Kalala!!

Vienas vaikas atsigręžė į jį, sviedinukui pasprūdus.

– Šatap jutusmol jukientplei.

Ką jis sako? Ar jis suprato Petruko žodį. Ne, ne... Jei jis būtų supratęs, jis kitaip kalbėtų; taip, kad Petrukas jį suprastų.

Petrukas dar kurį laiką pastovinėjo ant žolės ruoželio. Jis tikėjosi, kad tėvas pamatys jį pro langą ir pradės barti. Tada Petrukas nuduotų negirdįs jo ir dainuotų pats sau. Galbūt jis net sugundytų tėvą vyti jį iki pat didžiosios gatvės krautuvių...

Nesulaukęs tėvo, jis nenoriai vilko kojas į kiemą. Jam buvo uždrausta liesti vijoklius. Todėl jis nuskynė vieną lapelį ir jautėsi truputį geriau.

– Petruk!

Jis stabtelėjo išsigandęs. Ar senelis pamatė jį laužant vijoklius?

– Labas rytas, Petruk. Eikš pasisveikint, duok rankutę.

Senelis stovėjo prie garažo ir nepiktai šypsojosi. Petrukas nuoširdžiai atsiduso, pribėgo prie senelio ir ištiesė jam kairę ranką, nuolankiai pakreipė galvą ir, žiūrėdamas jam tiesiai į akis, saldžiai ištarė:

– Seneliuk, kur tu buvai?

Prie senelio akių subėgo daug linksmų raukšlelių:

– Lentpjūvėj, Petruk.

– Ką tu man atvežei?

Senelis pakėlė maišą, ir ant grindinio pabiro krūva kaladėlių. Petrukas valandėlę stovėjo nejudėdamas, sužavėtas jų barbėjimo. Tada jis su dėkingu uolumu puolėsi statyti namą.

Pusiaukely jis stabtelėjo ir labai tyliai ištarė:

– Kalala.

Senelis negalėjo jo girdėti, bet Petrukas nebedrįso būti vėl nesuprastu. Jis ištarė savo žodį senelio akivaizdoje, ir to užteko.

– Petruk, ar tu leisi Aleksiukui pažaisti su savo kaladėlėmis? Jis šiandien atvažiuoja pas tave. Ir Marytė, ir Daivutė.

Petrukui užėmė kvapą. Jis kasdien laukdavo nesulaukdavo savo mažųjų pusseserių ir pusbrolio. Tačiau šiandien jam ypatingai reikėjo Aleksiuko. Aleksiukas nebuvo didelis, jis kalbėjo lietuviškai – ne taip kaip tie vaikai su sviediniu. Petrukas galės jam pasakyti savo žodį. Ir su juo ateis dideli žmonės, jo dėdės ir tetos, su savo įdomiais veidais ir daugeliu ilgų, naujų žodžių.

– Ne, – atsakė Petrukas. Jis gėdijosi išsiduoti, kaip labai jis laukia Aleksiuko.

– Tada Aleksiukas neateis.

– Jis ateis!

Petrukas pasistūmė kaladėles prie tvoros, iš kur jis galėjo matyti vartelius. Čia jis sėdės ir lauks jų ateinant.

Aukštai atsidarė langas, ir jame pasirodė motinos galva. Ji šypsojosi, ir jis vos susigriebė neatsakęs į jos šypsena. Kodėl ji taip ilgai buvo palikusi jį? Jis sekė ją akių krašteliu. Motina pradėjo dainuoti:

*Oi ir atėjo Petrukas,
Oi ir atėjo jaunasai,
Ir atėjo Petrukėlis,
Baltas gražus dobilėlis,
Dobilas, dobilas...*

Jis nebegalėjo išsivaduoti iš jos didelių mėlynų akių ir truputį pasuko galvą, kad įsižiūrėtų daugiau jos veido. Jo pirštai prisiminė jos kaktos švelnumą, ir vėjo staigiai išdraikyti jos plaukai prie baltos sienos priminė išsiliejantį rašalą baltoj staltiesėj. Ji buvo graži; nebuvo gražesnės už ją. Gal ji tikrai myli jį? Jis staigiai kryptelėjo galvą, šyptelėjo jai ir nuleido akis susigėdęs. Gal tikrai?

Motinos galva dingo, ir jis užsižaidė su kaladėlėmis. Diena nepastebimai slinko vėlyn, rami ir soti, nuskaidrinta laukimo, su blunkančiu kartumo skoniu. Jo lūpos apsitraukė pienu, ir piene pridžiūvo meduolio trupinėlis. Paskui lūpas apdengė taukai, ir jo marškinėliai nusitaukavo. Jis sudaužė stiklinę ir gavo per nagus. Du sykius jis užpykino didžiuosius ir du sykius susitakė. Jis nusibrėžė alkūnę ir gerą pusvalandį mėgavosi visų dėmesiu ir užuojauta. Ir jis nuolat ištardavo savo gražųjį žodį, kaip pasitikrindamas didįjį Kalėdų žaislą dėžėje.

Pagaliau jis pamatė juos! Pirmiausiai pro vartelius įriedėjo vežimėliai. Juose, kaip šilti tešlainiai sėdėjo Marytė ir Daivutė. Iš jų trumputėlių pasipūtusių suknelių – vidudieniai mėlynos ir pašvaistiniai rožinės – tingiai dribo jų riebios kojytės. Pro vežimėlius, priekin išsoko Aleksiukas ir žygiavo priekin, plačiai mosikuodamas rankomis. Jo plonas kaklas šovė toli aukštyr iš po suglaistytų melsvadryžių marškinukų. Už vaikų grūdosi krūva suaugusių.

Petrukas pasileido pasitikt jų, pusiau kely apsisuko atgal, pribėgo prie rūsio durų, šūktelėjo – ateina! – vėl apsisuko ir susidūrė su Aleksiuku. Jis drebėjo iš pasitenkinimo. Aleksiukas pasižiūrėjo į jį iš aukšto – jis visad būdavo didesnis už Petruką, nors Petrukas vis augo ir augo – ir išdidžiai pakratė jo ranką. Jis nežiūrėjo į Petruko atsidavusias akis, bet tolyn į kiemą pro jas, kur buvo sukrauti žaislai.

– Vanapleivitmy.

Aleksiukas kalbėjo angliškai! Jis jau ėjo į mokyklą. Petrukas staiga pabūgo, kad jis nesupras gražiojo žodžio, kaip ir vaikai gatvėje.

– Nori žaist? – pakartojo Aleksiukas.

Jis mokėjo ir lietuviškai!

– Diš vei! – linksmi sušuko Petrukas, norėdamas pasididžiuoti savo nauju mokėjimu.

Tada namiškiai išėjo pro duris ir susimaišė su svečiais. Plačios šypsenos priartėjo apsikabinimuose ir susiaurėjo pasibučiavimuose. Namiškiai tuojau pradėjo žavėtis

mergaitėmis, ir Petrukas stebėjo jas iškylant virš visų galvų, jų kojytes spurdant ir jų kelnaites mezginiuojantis. Joms nusileidus, jis su malonumu pastebėjo, jog jos buvo mažesnės už jį.

Visas būrys ėmė pamažu tvinti į kiemo gilumą. Petrukas įsimaišė vidurin ir leidosi stumiamas kartu. Jis atsimušdavo į šlaunis ir pasilaikydavo kelnų. Tada atėjo svečių eilė žavėtis juo. Teta Adelė, apvali ir amžinai besijuokianti, stipriai apkabino jį ir pabučiavo didelėm šlapiom lūpom. Ji kvėpėjo virtuve. Teta Emilija palietė jį ilgais plonais pirštais, menančiais pieštukus, ir prie jo skruosto prilipo jos lūpų dažai. Jos kvapas jam priminė mamos stalelį su veidrodžiu ir mažais buteliukais. Išsivadavęs iš jų glėbio, Petrukas rankove nusišluostė skruostą ir lūpas. Jis nemėgo šlapio kutenimo ir jis žinojo, kad toks jo mostas privers visus juoktis.

Jis veltui laukė, kada jį pradės kiloti aukštyn. Nejaugi aš toks storas, stebėjosi jis, ir prisigretino prie vyrų. Jis tesiekė mažiausiajam jų iki juosmens, bet jam ir nereikėjo žiūrėti į jų veidus – jis atsiminė juos iš kelnų ir pilvų. Šitos pilkos kelnės su pakibusiais keliais, dėmele prieš pat jo nosį ir apvaliu pilvuku buvo dėdės Antano. Šitas didelės, didelės – kaip ant dviejų medžių užmautas ir su visosna pusėsna išsiveržiančiu pilvu – dėvėjo dėdė Vytautas. Šitose rudose, lygiai suglaistytose ir visai be pilvo, nekantriai stovinėjo dėdė Jonas, kuris kartais nuveddavo Petruką prie kūdros laivelių paplukdyti.

Kažkas sunkaus nusileido ant jo peties – kaip ta katė, užšokusi anądien.

– Petruk, kaip vyrai sveikinas? – sugriaudė dėdės Vytauto balsas.

Petrukas nenorom pažiūrėjo aukštyn. Dėdės Vytauto veidas lenkėsi prie jo, kaip didžiulis dubuo. Petrukas nususuko ir ištiesė jam suglebusią ranką.

– Oohohoo, matyt, kad ne Lietuvoj gimęs. Lietuvoj vaikai cak, cak kulnim sumušdavo, galvą nuleisdavo, ranką kyšteldavo. Cak, cak.

– Jis užaugo, – paguodžiančiai kalbėjo dėdė Antanas. – Ką jis, vaikas, mato? Nėra drausmės, nėra tvarkos čia Amerikoj.

– Aišku, jis užaugo, – pritūpė prie jo dėdė Jonas ir paėmė abi jo rankas. – Jis jau dabar labai gražiai sveikinas, – kalbėjo jis, iššaukiančiai žiūrėdamas į dėdę Vytautą. – Kiek tau dabar metų, Petruk?

Petrukas girdėjo savo tėvą slapčia šnabždant jam – keturi, keturi... Bet jis nenorėjo sakyti „keturi“. Penkiolika buvo didesnis, ilgesnis ir malonesnis burnai.

– Penkiolika!

Teta Adelė, visą laiką smalsiai besidairiusi, žvilgtėrėjo į dangų ir suplojo rankomis:

– Tik pažiūrėkit į dangų! Visai kaip Lietuvoj!

Visi pakėlė galvas ir valandėlę nesigirdėjo jų kvėpavimo. Petrukas kartu su jais žvilgtelėjo į skaidrų mėlynumą ir nuleido galvą. Jam labiau patiko dangus su debesų meškomis ir vežimais.

– Tikra bobų vasara, tik voratinklių trūksta, – pagaliau tyliai prabilo jo tėvas.

Petrukas susiraukė ir stengėsi susivokti. Dar šįryt tėvas sakė, jog dabar ruduo, jog lapai krinta rudenį, jog vasaros nebėra. Kodėl dabar tėvas mini storų senų moterų vasarą? Jis išsižiojo klausti tėvo, bet tą akimirką motina pradėjo kviesti visus vidun.

Petrukas prisigretino prie Aleksiuko. Jie kieme pasiliko vienudu. Aleksiukas, nekreipdamas dėmesio į jį, paėmė Petruko sunkvežimį ir pradėjo krauti kaladėles. Jis dainavo plonai, plonai:

Deivi deivikrakit...

Tie žodžiai priminė jam dėdės Jono – cak cak cak. Jis sukluso ir pro atvertą langą virš jų girdėjo balsų užesį tolimame svečių kambary. Jį gundė bėgti pažiūrėti, kaip dėdė Vytautas valgo. Iš visų apsilankymų nieko nebuvo įdomesnio už dėdės Vytauto valgymą. Bet jis žvilgterėjo į Aleksiuką ir pasiliko stovėti vietoje. Gražusis žodis buvo svarbesnis už viską.

Saulė jau sviro anapus stogų, ir žolės ruožas išilgai įvažiavimo tako sužvilgo. Kaimyno kieme skalbinių virvė pavargusiai girgždėjo atgal. Kažkur pravirko kūdikis. Petrukas neatitraukė akių nuo Aleksiuko. Jis panoro apkabinti jį. Ten, svečių kambary, buvo dideli žmonės. Jis priėjo prie Aleksiuko ir palenkė galvą:

– Kalala.

Aleksiukas pakėlė galvą nuo savo kaladėlių:

– Čia bus garažas. Čia automobiliai važiuoja. Tū tū tū!

– Nekalbėk! – irzliai suriko Petrukas. Ir Aleksiukas nesuprato, ir jis niekuo nesiskyrė nuo didelių žmonių. Petrukas pastūmė batu kaladėlę ir garažo siena subyrėjo.

– Petrai! – pašoko Aleksiukas ir stumtelėjo Petriuką, kuris spyrė jam į koją ir pasileido bėgti vidun. Aleksiuko kojos tarškėjo iš paskos. Petrukas įsmuko į svečių kambarį ir susigūžė prie spintos. Čia buvo saugu. Aleksiukas įšniokštė vidun ir valandėlę kovojo su pagunda prikult Petruką visų akivaizdoje. Bet susitvardęs jis nubėgo į gretimą kambarį, parkrito po televizijos aparatu ir, susiėmęs rankomis galvą, įsistebeilijo.

Petrukas atsiduso, nusišluostė nejučiom išsirpusias ašaras ir apsižvalgė. Svečių kambarys jam visad atrodydavo nejaukus ir šaltas, nes jo ten neįleisdavo. Dabar čia viskas buvo gyva ir judėjo. Visi dideli žmonės kalbėjo sykiu ir nesustodami. Ant baltutelaitės staltiesės, kurią ištiesdavo tik svečiams, grūdosi eibė nekasdieninių valgių. Petrukas pagalvojo, kad jei dėdė Vytautas gyventų su jais, svečių kambario stalas taip atrodytų kas dieną. Jis nusišypsojo, ir jo šypsena iškrypo į žiovilį. Jis nieko nesakys ir klausysis jų kalbos. Žodžiai, gražieji žodžiai jam buvo įdomesni už viską.

– ... Aš pats mačiau. Demonstrantai sustabdė tramvajų. Pamato generolą – nusiimk kepurę! Senukas jiems – ne! Pakšt! ir numušė jam... Buvo užbėgus Arnauskienė ir, sako, Laimutės vyras, sako, gavo tokį gerą darbą, jai nebereikia dirbt, sako, ji nusipirko tokį chalata su ilgom rankovėm... Leiskit man pasakyt, ponias, aš Lietuvoj labai atidžiai sekdavau kriminalines bylas. Kas kitas galėjo nužudyt ją? Kas kitas? Jos vyras!.. Ir kodėl Vlikas turėtų keltis į Ameriką, ir kodėl, na?.. Jį darbe tokia juodukė vilioja. Oi, nepasitikėkit juo ponias... Tvarka, drausmė, disciplina... Jono pana su kitu išėjo, nepaskambina. Kas bus, Jonai?..

Petrukui sustojo laikas, ir jis vos begalėjo kvėpuoti. Žodžiai nenustojo byrėję iš visų pusių, greičiau kaip arklių kanopos televizijoje. Jis teatpažino taip nedaug jų. Darbas... vėliavos... senukas. Jis voliojo tuos pažįstamus žodžius burnoje, lyg šiltus virtinius. Nepažįstamieji buvo kitokio skonio ir kitokios spalvos. Juodukės buvo juodos; disciplina priminė jam negyvą vėžlį, matytą vasarą prie jūros. Kiekvienas žodis buvo kitoks. Visų veidai buvo skirtingi. Dėdės Vytauto veidas buvo kitokiasias: violetinis, su stikliniais kamuolėliais akių vietoje. Jis šlavė nuo lėkštės mėsos gabalus ir nenustojo pylęs alų savo gerklėn kaip į didelę statinę. Koks didelis jis užaugo, kaip didieji namai Niujorke. Bet dėdės Jono veidui apsakyti reiktų labai gražaus žodžio. Kodėl jo akys be perstojo krypta į telefoną. Kodėl jis neskambina? Gal jam neleidžia žaisti su telefonu, kaip ir Petrukui? Petrukas užjautė dėdę Joną. Jis užjautė juos visus. Kaip gera būtų, jei kasdieną ant stalo žvilgėtų taip daug naujų stiklų, visi taip daug juoktųsi, ir jis galėtų juos visus užjausti. Kambarys suspindo jo akyse kaip alksnis anksti rytą. Jis pažino juos visus, jie visi pažino jį; jie jam šypsodavosi, jie jį glostydamo.

– Kalala!

– Petrukas čia!

– Petrukas angliškai kalba, – nusijuokė dėdė Vytautas.

– Ne angliškai! – treptelėjo koja Petrukas. – Diš vei, diš vei – angliškai!

Jis norėjo kalbėti jiems apie rytą, medį ir gražų žodį, bet dėdės Vytauto balsas buvo daug stipresnis:

– Tai Vokietijoje mes sutikom tokį uniformotą amerikietį. Jis ima ir prakalba į mus lietuviškai. Mes ir klausiam jo – iš kur jis taip gerai išmokot lietuviškai? Jis ir sako: mano tėvas, kai tik aš prakalbėdavau angliškai, man tuoj diržu per klyną!

Dėdės Vytauto žodžiai vertė Petruką trauktis. Jie buvo dygūs ir glitūs. Dėdė Jonas atsisuko nuo telefono į dėdę Vytautą.

– Geriausias būdas išmokyti vaikus nekęst kalbos...

Petrukas nebegirdėjo jo žodžių. Jo akys apsidengė ašaromis. Visi atrodė jam kaip seni žmonės pro langą Lietuje.

– Petruk, eik žaist su savo pusseserytėm.

– Ką jis su bobom? Tau geriau be jų, ar ne, Petruk?

Petrukas sučiaupė lūpas. Jis skubiai atsišaukė pora žodžių, kuriuos didieji žmonės sakydavo, kai jų veidai atrodydamo kaip jo vidus šią akimirką.

– Aš liūdnas ir piktas, – tarė jis.

Visi prapliupo juoktis. Petrukas perbėgo akimis jų įraudusius veidus ir sustojo ties motinos. Ji viena nesijuokė. Jos akys žiūrėjo į jį su užuojauta. Ji suprato jį, ji mylėjo jį! Petruko lūpos drebėjo. Jis nenorėjo matyt nei vieno jų; jis norėjo žiūrėt tik į ją. Jis pribėgo prie stalo ir palindo po juo.

– Petruk, – jis girdėjo tėvo balsą. – Vyrai taip nedaro. Išlįsk.

– Ne!

– Sėsk ant kėdės!

- Ne!
- Petruk!
- Ne! Ne! Ne!

Tėvas pasilenkė paimti jo. Petrukas išsinėrė iš jo rankų ir išbėgo. Prie mergaičių kambario durų jis sutiko bobulę, kuri, pridėjusi pirštą prie lūpų, rodė kambario vidun. Jis įsmuko pro atdaras duris. Ant spintelės blankiai spinksėjo naktinė lemputė. Daivutė ir Marytė gulėjo lovoje, apžiojusios pieno butelius. Jos apžvelgė Petruką savo apsiblaususiomis akutėmis, neatitraukdamos butelių nuo lūpų. Jis pavydėjo joms, patogiai sudribusioms, ir plačiai nusižiovavo. Buvo tylu, ir užimas iš svečių kambario slūgo. Laikrodis vienodai tiksėjo. Mergaitės ritmingai čiurškė pieną. Laikas nuo laiko jos atitraukdavo butelius nuo lūpų, ir jie šnypštė išleisdami orą.

- Mano mama nusipirko paltą, – sumurmėjo Daivutė, matyt, tęsdama pokalbį.
- Mano mama sirgo, – vebleno Marytė.
- Mano mama myli mane! – džiugiai ištarė Petrukas.

Čia buvo gera. Viskas tilo ir temo. Petrukas susirangė prie jų ir padėjo galvą ant Marytės kojos. Ji buvo minkšta ir šilta. Kartėlis Petruko burnoje tirpo ir mišo su saldžiu nuovargiu. Mama mylėjo jį! Jis rengėsi migti, bet vėl, staiga, pajuto aštrų dirginimą, verčiantį jį ieškoti naujo žodžio. Jis apsivertė ant kito šono, jo burna buvo sausa. Jis negalės užmigti, kol neatras naujo žodžio, kuris sutalpintų savyje jo paslikus sąnarius, antklodės minkštumą, svečių juoką ir jo motinos akis. Jis rinkosi raides, lietė jas, atmetė.

– Mupunas, – sušnabždėjo jis ir pakartojo dar sykį garsiau. Mupunas – tai gerai. Taip, mupunas...

Dabar jis nebesipriešino miegui ir įspraudė galvą į antklodę. Jo tėvų žingsniai priartėjo per pagalvius. Petrukas šypsojosi užmerktomis akimis, jų pakeliamas ir nešamas.

Jis atpažino laiptus iš tėvo svyravimo. Pakeliui į antrą aukštą jis girdėjo traukinį artinantis ir dėdės Antano žodžius tolystant:

– Vaikai dabar išpaikę, neklauso. Per gerai valgo, per liuosai gyvena, per daug vitaminų... Per daug...

Petrukas paskutinėm pastangom išstūmė savo žodį:

- Mupunas...
- Ką jis pasakė? – smalsiai klausė šalia tėvo einanti motina.
- Nieko, tik raidės išsprūdo per miegą. Per anksti atsikėlęs, pervargęs.
- Gal jis tikrai norėjo ką nors pasakyti?
- Tsss, nepažadink...

Petrukas nebejautė, kaip jie nurengė jį ir paguldė lovon.